

MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE, ANTREPRENORIATUL ÎN DEZVOLTAREA SPAȚIULUI RURAL

Georgiana CHIȚIGA¹, cercetător științific,
Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, Academia Română

Lucrarea urmărește să analizeze necesitatea înțelegerii zonelor rurale ca fiind deosebit de atractive, atât pentru a trăi, cât și a munci și, de asemenea, perceperea lor ca zone care îndeplinesc condițiile necesare pentru dezvoltarea afacerilor populației din mediul rural. Menținerea practicării meșteșugurilor tradiționale, dezvoltarea antreprenoriatului rural au ca punct de plecare interesele deosebite față de dezvoltarea durabilă a zonelor rurale și se concretizează ca fiind soluțiile care stau la baza susținerii economiei rurale. Meșteșugurile tradiționale, antreprenoriatului rural pot asigura, în mod durabil, putere vitală comunităților din zonele rurale, impact pozitiv asupra beneficiilor, angajării forței de muncă, calificării acestora, dar și sprijinirea piețelor pentru produsele din aceste zone.

Cuvinte cheie: potențial economic al spațiului rural, meșteșuguri tradiționale, antreprenoriat rural, provocări, dezvoltare rurală, propuneri.

The paper aims to analyze the need to perceive rural areas as being especially attractive, both to live and to work and also perceiving them as areas that meet the conditions for rural business development. Maintaining practicing traditional crafts, development of rural entrepreneurship have as a starting point the special interests towards the sustainable development of rural areas and is expressed as the underlying solutions to support the rural economy. The traditional crafts, the entrepreneurship can provide the vital power of rural communities in a sustainable way, the positive impact on benefits, on labor employment, on their qualification, but also supporting the markets for the products of these areas.

Key words: economic potential of rural area, traditional crafts, rural entrepreneurship, challenges, rural development, proposals.

JEL Classification: Q01, Q13, Q56.

1. Insuficienta valorificare a potențialului economic al spațiului rural

În prezent, se impune ca o soluție de viitor o mai bună cunoaștere a meșteșugurilor tradiționale, evidențierea necesității stringente a revigorării acestor îndeletniciri străvechi ca suport de bază a dezvoltării și susținerii antreprenoriatului în mediul rural, cu consecințe deosebit de atractive, atât asupra dezvoltării acestor zone, cu consecințe pozitive asupra economiei României, cât și asigurarea îmbunătățirii calității vieții populației din mediul rural, astfel putând să se pună punct exodului care, în prezent, înregistrează trenduri de creștere alarmante ale forței de muncă rurale către zonele urbane sau, mai grav, către celelalte țări ale Uniunii Europene, pierzându-se astfel capitalul uman, atât de necesar dezvoltării economice a fiecărei țări.[8]

Practicanții meșteșugurilor tradiționale din satele noastre se remarcă prin pricepere, îndemânare și măiestrie deosebite.

În prezent se are drept țintă revitalizarea meșteșugurilor printr-o serie de acțiuni care să asigure transformarea acestor meșteșuguri în activități economice durabile, prin adaptarea activității și rezultatelor sale la noile realități economice determinate de nevoile și cerințele pieței actuale.[1]

Necesitatea majoră pentru apariția și dezvoltarea afacerilor populației din zonele rurale, atât pentru a trăi, cât și a munci are ca punct de pornire o serie de cauze:

a. Serviciile sociale de bază nu corespund nevoilor populației din mediul rural.

Dacă începem prin a ne raporta la infrastructura socială (creșe, școli, cămine de bătrâni, unități sanitare), aceasta este insuficient dezvoltată și nu are capacitatea de-a răspunde în mod corespunzător nevoilor. Astfel, în anul 2016, centrele pentru asistarea adulților înregistrau 510 de unități, doar 26% erau căminele pentru persoane vârstnice care prezentau un nivel corespunzător de funcționare, în condițiile în care numărul persoanelor vârstnice din mediul rural este într-o continuă creștere. O situație aproape identică se identifică și în cazul creșelor, unde numărul copiilor cu vârste de 1 - 4 ani este deosebit de ridicat (44,9%) și înregistrează anual o creștere comparativ cu numărul unităților existente în mediul rural.

De asemenea, infrastructura educațională, sanitară și culturală nu dispune de o capacitate adecvată de susținere a unui nivel de viață corespunzător.

Învățământul preșcolar înregistrează un deficit major la nivel de infrastructură.

b. Nivelul de educație și formare profesională sunt deosebit de scăzute.

Nivelul de educație al populației rurale s-a îmbunătățit, dar într-un ritm lent. Previziunile pentru anii următori

¹ Chițiga Georgiana, e-mail: georgiana_chitiga@yahoo.com

nu sunt deloc satisfăcătoare întrucât:

- numărul instituțiilor de învățământ mediu agricole a înregistrat în ultimul deceniu o tendință descendentă, concomitent cu scăderea numărului absolvenților;
- lipsa de interes a sectorului agricol, precum și scăderea numărului absolvenților școlilor cu profil agricol sunt factori care au contribuit la scăderea nivelului de instruire a managerilor exploatațiilor agricole;
- continuarea formării profesionale se află într-un stadiu incipient, fapt ce situează România pe un loc inferior în UE 28.

c. Fenomenul de urbanizare a populației active e continuu.

În prezent, ca urmare a dezvoltării economice a sectorului secundar și terțiar, populația activă rurală a fost atrasă către zonele urbane.

Această urbanizare accentuată a populației active din mediul rural este determinată și de numărul scăzut de oportunități de ocupare în mediul rural, înregistrându-se îndeosebi o scădere a ratei de ocupare, la principala grupă de vârstă, 15 - 65 ani.

Numărul scăzut de posibilități de ocupare în mediul rural pare să fie contrazisă de rata șomajului, dar în realitate, în România, acest indicator ascunde acel șomaj în care persoanele trăiesc la limita subzistenței, muncind doar în gospodăria proprie și care nu se înregistrează nici ca șomeri, nici ca persoane aflate în căutarea unui loc de muncă.

d. Calitatea vieții înregistrată în zonele rurale e scăzută.

- risc de sărăcie și excluziune socială a persoanelor din mediul rural;
- veniturile sunt relativ scăzute în zonele rurale, comparativ cu zonele urbane;
- lipsa sau prezența deficiențelor din infrastructură în zonele rurale din România, are un impact negativ asupra dezvoltării economice și a calității vieții.
- serviciile de bază nu corespund necesităților populației rurale, iar dacă pentru deficitul care există în asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea spațiului rural din perspectivă socială nu se iau măsuri, acesta se va reflecta în dezvoltarea economică viitoare a zonelor rurale din România;
- accesul și asigurarea serviciilor medicale reprezintă o problemă majoră pentru existența unei calități superioare a vieții în comunitățile rurale.

e. Posibilitățile de finanțare din mediul rural întâmpină probleme majore

În mediul rural serviciile financiare sunt, în general, greu accesibile, necesitând costuri de creditare la un nivel mult mai ridicat (în ceea ce privește dobânzile, taxele și comisioanele pentru diversele servicii prestate de bănci). În posibilitățile reale de obținere și accesarea de credite, problema majoră pentru mediul urban o reprezintă garanțiile, întrucât proprietățile din mediul rural sunt evaluate la valori deosebit de scăzute.

f. Rezultate în zonele rurale sunt neperformante.

Analiza o pornim de la numărul afacerilor operationale din mediul rural care este extrem de scăzut.

Pe de altă parte, o altă caracteristică alarmantă, este dată de capacitatea deosebit de redusă de-a răspunde necesității de asigurare a unui număr optim de locuri de muncă pentru populația din spațiul rural. [11]

2. Practicarea meșteșugurilor tradiționale în dezvoltarea antreprenoriatului rural

În anul 2016, o dată cu apariția noului ghid „Sprijin pentru înființarea de activități neagricole în zone rurale”, s-a repus accentul pe sprijinirea întreprinzătorilor care sunt interesați să dezvolte afaceri la țară.

Prin acest ghid se asigură finanțarea:

- activităților de producție (fabricarea produselor textile, îmbrăcăminte, articole de marochinărie, articole de hârtie și carton; fabricarea produselor chimice, farmaceutice; activități de prelucrare a produselor lemnoase (producție de combustibil din biomasă – ex : fabricare de peleti); industrie metalurgică, fabricare construcții metalice, mașini, utilaje și echipamente; fabricare produse electrice, electronice) în vederea comercializării, producerea și utilizarea energiei din surse regenerabile pentru desfășurarea propriei activități, etc.;
- activităților meșteșugărești (activități de artizanat și alte activități tradiționale non-agricole (olărit, brodat, prelucrarea manuală a fierului, lânăii, lemnului, pielii etc.);
- activităților turistice (servicii agroturistice de cazare, servicii turistice de agrement și alimentație publică);
- serviciilor (medicale, sanitar-veterinare; reparații mașini, unelte, obiecte casnice; consultanță, contabilitate, juridice, audit; servicii în tehnologia informației și servicii informatice; servicii tehnice, administrative, alte servicii destinate populației din spațiul rural etc).

Așa cum am subliniat și în introducere, analiza se va concentra pe aducerea în prim plan, pe identificarea acelor meșteșuguri tradiționale, pe necesitatea susținerii și redresării lor, identificându-se ca soluții viabile ale dezvoltării și susținerii antreprenoriatului rural.

Cele mai răspândite meșteșuguri tradiționale:

- olăritul;
- țesutul;
- cusutul;
- pielăria, cojocăria;
- curelăria;

- cizmăria;
- confecționarea păunilor;
- tâmplăria, sculptura în lemn, dogăria, fierăria;
- pietrăritul, fântânăritul;
- confecționarea măștilor și păpușilor;
- împletiturile din nuiele și răchită;
- confecționarea instrumentelor muzicale (fluiere, ocarine, viori).

Printre cele mai răspândite meșteșuguri tradiționale, de evidențiază țesutul, o îndeletnicire deosebit de răspândită și actuală în toate zonele rurale ale țării, dar și meșteșug care se menține și în prezent. [4]

Femeile din satele noastre transmit și devin mesageri prin semnele, ornamentele și culorile din țesăturile pe care le realizează. Tehnica de lucru abordată le asigură și le permite o mare libertate și inventivitate în creație.

În cadrul produsele meșteșugărești țesute există multe categorii de obiecte care se pot realiza la războiul de țesut, precum: ștergarele, fețele de masă, cuverturile, Țoalele, cergile, pânzele etc, diversele piese ale costumelor populare: pânzăturile, pânza pentru guburi, cioareci, brăiele, traistele.

Pielăritul - prelucrarea artistică a pielii – se distinge ca un meșteșug care participă și asigură la crearea obiectelor de port popular, iar materia primă provine din practicarea unor ocupații străvechi precum: creșterea vitelor și păstoritul. Utilizând pieile de animale, asupra cărora se aplică metode originale de argăsire (cu var sau tărâțe de grâu, etc.) se asigură pregătirea pojei pentru brodat, iar stilul de-a concepe și a dispune ornamentele pieselor lucrate (mai ales, pieptarele și cojoacele) se caracterizează ca fiind deosebit de variat (colorare, presare, perforare, aplicare, brodate cu mătase).

Nu putem să nu remarcăm faptul că, în prezent, meșterii artizani realizează o gamă variată de produse din piele: accesorii de îmbrăcăminte (poșete, mănuși, cordoane, portofele), căciuli, haine și jachete din piele, caracterizate și printr-o croială modernă, având inserate detalii inspirate din arta tradițională a cojoacelor românești.

Cojocăritul a cunoscut o dezvoltare mare în satele și târgurile din toate județele țării noastre, fiind un meșteșug prin care se confecționează produse pentru nevoile populației sătești: cojoace, pieptare și căciuli din piei de ovine. [5]

Cojoacele și pieptarele purtate de săteni în zilele de sărbătoare sunt considerate piese deosebite de valoroase ale costumului popular, dar care se individualizează în funcție de:

- aria geografică de proveniență;
- vârstă;
- statut social.

Curelăria caracterizată prin confecționarea curelelor late, chimirelor și curelelor brodate pe piele – se disting în ansamblul portului popular bărbătesc ca elemente valoroase.

Deosebit de răspândite și folosite încă din vechime de păstori, se remarcă a fi chimirele (curele late), acestea având utilități strâns legate de obiceiurile și nevoile locuitorilor de la sate, servind la protejarea omului în timpul muncii și ușurarea efortului fizic.

Cadrul ornamental brodat este compus dintr-o varietate de elemente decorative, care le conferă deosebite calități artistice, decorul curelelor din piele cusute putând fi compus din: motive geometrice (rombul, pașii, cercul, semicercul), motive fitomorfe (tulipanul, laleaua, ghinda, frunza, trifoiul, spicul, cireașa, strugurele), motive zoomorfe (coada de pește), motive antropomorfe (inima), motive skeomorfe (cârligul), motive simbolice (trifoiul cu patru foi) și elemente cosmice (steaua).

Dacă ne raportăm la județul Bistrița-Năsăud, situat pe primul loc în ceea ce privește cojocăritul și curelăria, menționăm că se disting ca fiind cele mai importante localități în continuarea acestor meșteșuguri: Maieru, Sângeorz-Băi, Salva, Năsăud. [3]

3. Propuneri de promovare și susținere a meșteșugurilor tradiționale

Promovarea și susținerea meșteșugurilor tradiționale necesită soluții de precum:

1. Menținerea și valorificarea meșteșugurilor clasice având în vedere:
 - modernizarea și evidențierea utilității produselor meșteșugărești;
 - adaptarea producției la necesitățile contemporane;
 - educarea gustului consumatorului contemporan;
 - preluarea și utilizarea valorilor de uz sau decorative tradiționale;
 - motivarea și susținerea utilității economice a funcționării instalațiilor tradiționale.
2. Realizarea de prezentări muzeale în situ (casele ethnos) și introducerea lor în circuitele turistice.
3. Efectuarea prezenței pe trasee turistice a atelierelor de creație meșteșugărești sau a instalațiilor de industrie tradițională, ceea ce ar constitui puncte majore de interes și de documentare deosebit de apreciate și de valoroase.
4. Înființarea unor ateliere-școală care să aibă drept scop cunoașterea și învățarea în mod direct a întregii experiențe tehnologice și a celei artistice tradițională, de la adevărații meșteșugari populari. [14]
5. Realizarea unor fișe de creator și fotografierea tuturor meșteșugarilor.
6. Realizarea de colaborări cu publicațiile care susțin și promovează turismul rural în vederea unei mediatizări optime a târgurilor de meșteșuguri tradiționale organizate pe teritoriul țării.

7. Înființarea Asociațiilor Creatorilor Popolari, având drept scop asigurarea unei eficiente coordonării a participării și a promovării meșteșugarilor la târgurile meșteșugărești organizate în plan național și internațional. [13]

8. Stabilirea de colaborări cu muzee și organizații culturale din țară pentru a susține și a sprijini recomandarea celor mai reprezentativi creatori populari din județe la diverse târguri internaționale de artă populară, simpozioane, întâlniri oficiale.

9. Constituirea în cadrul școlilor populare de artă a unor clase având ca specialitate meșteșugurile tradiționale.

10. Organizarea de concursuri care să vizeze participarea elevilor din clasele menționate mai sus, pe diverse secțiuni: olărit, țesut, cusut, prelucrarea artistică a lemnului, împletituri, etc.

11. Organizarea de tabere de cercetare etno-culturală care să permită studierea unei anumite zone din punct de vedere al meșteșugurilor, obiceiurilor, ritualurilor, folclorului muzical și coregrafic.

12. Crearea și elaborarea de materiale - document care să conțină fotografii și prezentări ale meșteșugurilor și meșteșugarilor populari din județele României, cum ar fi expoziții permanente cu vânzare, acele spații special amenajate și puse la dispoziția meșteșugarilor pentru a-și expune produsele create și pentru ca publicul doritor și turiștii să aibă un acces facil la creațiile acestora.

Ținta acestor propuneri de promovare și susținere a meșteșugurilor tradiționale este de asigurare a continuității valorilor și spiritului românesc. [10]

În prezent, micii producători din satele românești se confruntă, cu o serie de provocări care se datorează:

- lipsei accesului meșteșugarilor pe marile piețe de desfacere, acestea fiind dominate de lanțurile de retail;
- exodul tinerilor, atât în străinătate, cât și către orașe;
- concurența cu produsele realizate la scară industrială sau cu produsele de slabă calitate importate.

Pornind de la aceste situații menționate, se impune concentrarea în viitor pe o serie de propuneri care să ne ajute să susținem meșteșugurile la nivelul întregii țări, precum ar fi:

- instituirea unor programe educaționale și cursuri de antreprenoriat adaptate specificului comunităților;
- acces la microcredite;
- servicii de consiliere în afaceri;

- promovarea culturilor antreprenoriale locale și integrarea acestora pe piețele naționale și internaționale. Se vor demara în special proiectele care prevăd investiții pentru activitățile meșteșugărești, de artizanat, care să se acorde proporțional cu ponderea acestor investiții, în valoarea totală eligibilă a proiectului.

4. Dezvoltare rurală durabilă prin revitalizarea meșteșugurilor tradiționale

Pilonii revitalizării activităților meșteșugărești au drept ținte majore:

- a. Înființarea unor structuri de sprijin ale meșteșugarilor tradiționali, la nivel macroeconomic.
- b. Efectuarea de studii de piață care să evalueze potențialul de dezvoltare a meșteșugurilor.
- c. Introducerea unor noi perspective prin obținerea unor produse moderne, din materiale moderne sau care dețin funcționalități și elemente moderne.

d. Crearea și popularizarea unor structuri de învățământ profesional.

e. Elaborarea de strategii de marketing și desfacere a produselor meșteșugarilor tradiționali. [9]

Schimbarea meșteșugurilor într-o opțiune economică durabilă este considerată ca fiind rezultatul mixului unor tehnici de producție și de comercializare moderne, inovatoare cu tehnicile tradiționale.

Dezvoltarea rurală durabilă prin revitalizarea meșteșugurilor are ca punct de plecare îmbunătățirea calității forței de muncă corelate cu nevoile pieței muncii, cu cerințele de competitivitate și de dezvoltare durabilă, reducerea agriculturii de subzistență, dezvoltarea spiritului antreprenorial și îmbunătățirea ocupabilității în sectorul meșteșugăresc din zona rurală. [2]

Obiectivele urmărite au în vedere :

- Creșterea nivelului de pregătire profesională în mediul rural, inclusiv crearea unor module adiționale de șomeri, de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă și de persoane ocupate în agricultura de subzistență, prin implementarea unor programe de calificare/recalificare în ocupații non-agricole, meșteșugărești.

- Stimularea dezvoltării meșteșugurilor și a înființării întreprinderilor meșteșugărești în vederea creșterii nivelului de informare și de orientare privind inițierea de mici afaceri meșteșugărești pentru minim 100 de persoane din care 30 de persoane din cadrul grupurilor țintă și care vor primi sprijin financiar în vederea deschiderii de mici întreprinderi în domeniul meșteșugurilor, informații și asistență, inclusiv on-line.

- Asigurarea accesului pe piața muncii prin furnizarea de servicii de mediere în vederea angajării.

- Realizarea unui management calitativ prin măsurile de informare, pregătire profesională continuă în acest domeniu al meșteșugurilor și prin servicii personalizate de consiliere, orientare și plasare.

Creșterea nivelului de orientare a forței de muncă, măsurile de calificare/recalificare a persoanelor din mediul rural (din rândul persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, persoanele ocupate în agricultura de subzistență), în special, a persoanelor cu risc major de marginalizare socială datorită necalificării sau calificării necorespunzătoare, prin activitățile de informare și orientare profesională, pot asigura atingerea obiectivului de dezvoltare a capitalului uman și de ridicare a competitivității, prin corelarea educației cu piața muncii pe tot parcursul vieții și asigurarea de oportunități sporite pentru participarea pe o piață modernă, flexibilă și incluzivă a muncii. [12]

Menținerea meșteșugurilor tradiționale, dezvoltarea antreprenoriatului rural au ca punct de plecare interesele deosebite față de dezvoltarea durabilă a zonelor rurale și se concretizează ca fiind soluțiile care stau la baza susținerii economiei rurale.

Se are drept scop major descoperirea meseriilor vechi moștenite, pornind de la dorința de-a asigura practicarea meșteșugurilor vechi și în secolul XXI. Asigurarea continuității practicării meșteșugurilor vor asigura îmbinarea tradiției cu modernul. [15]

În prezent, alături de meșteșugari, acele persoane din mediul rural care desfășoară activități tradiționale, se alătură și cei care n-au fost și nici nu sunt meșteșugari, dar care sunt interesați să-și dezvolte o mică afacere, grupați în atelire sau să lucreze în domeniul meșteșugurilor. Oamenii care au aptitudini și interese în acest domeniu sunt formați de către meșteșugarii recunoscuți (din arta țesutului, olăritului, etc.) din diferitele zone ale țării, prin care se dovedește că se poate trăi din meșteșuguri în România, în secolul XXI, asigurând astfel și dezvoltarea durabilă a antreprenoriatului rural.

Ținta majoră e consolidarea și obținerea sustenabilității. Se impune ca o necesitate majoră să se atingă punctul în care veniturile care se obțin din mica producție manufacturieră, din ateliere, să fie suficiente încât să asigure acoperirea cheltuielilor.

Se impune să se introducă și să se dezvolte noi linii de produse, care să dispună de desfaceri mai largi ca în prezent, să existe clienți fideli care să cumpere direct de la meșteșugari, să se mărească numărul atelierelor de lucru. [7]

Trebuie avut în vedere :

- încurajarea activităților meșteșugărești și a altor activități tradiționale;
- reducerea gradului de dependență față de agricultură.

În prezent, beneficiind de programe educaționale, de asistență și expertiză a unor fundații străine, astfel câteva comunități cu spirit antreprenorial au curajul să se confrunte cu consumatorii din marile piețe urbane și chiar europene. Din sate necunoscute, câteva sute de mici fermieri și meșteșugari, de la crescătorii de animale și apicultori până la olari, cioplitori în lemn sau fierari, a apărut șansa de-a reînnoa tradiția antreprenoriatului românesc, oferind unei piețe globale tot ceea ce avem mai bun, ceea ce a rămas dintre aceste culturi deosebite aflate pe cale de dispariție.[6]

Meșteșugurile tradiționale, antreprenoriatului rural pot asigura, în mod durabil, putere vitală comunităților din zonele rurale, cu un impact pozitiv asupra beneficiilor, asupra angajării forței de muncă, asupra calificării acestora, dar și sprijinirea piețelor unor astfel de produse.

Satul și oamenii săi, cu sărăcia și lipsa lor de oportunități, nu sunt o problemă, ci o șansă, în care trebuie să credem și să o fructificăm corespunzător. Antreprenoriatul rural face parte din această șansă. [16]

5. Concluzii

Cercetarea expusă în acest articol are drept scop scoaterea în evidență a necesității stimulării activității economice privind practicarea meșteșugurilor tradiționale pe întreg teritoriul României. Este vizată practicarea meșteșugurilor ca activități lucrative stabile și care să genereze oportunități de ocupare. În acest scop, se impune în viitor elaborarea, ulterior punerea în practică, a unui ansamblu de măsuri și mecanisme care să genereze acele practici sustenabile de realizare a activității meșteșugărești.

Se manifestă în aceste condiții, atât o serie de puncte tari, dar și puncte slabe, cât și o serie de constrângeri, dar și oportunități precum:

a. Punctele forte sunt susținute de:

- existența unui număr semnificativ de meșteșuguri moștenite din generații;
- existența pe piață a acelor meșteșugari renumiți care reușesc să cultive și să educe gustul consumatorilor;
- calitatea deosebită și autenticitatea produselor meșteșugărești românești;
- existența unor structuri, evenimente/expoziții, târguri care pot fi dezvoltate pentru a sprijinirea meșteșugarilor;
- platforme online care comercializează produsele meșteșugărești.

b. Puncte slabe existente sunt determinate de:

- trend descrescător al numărului de persoane specializate în practicarea acestor meșteșuguri;
- carențe în ceea ce privește atractivitatea produselor meșteșugărești pentru publicul larg;
- inexistența unor structuri de sprijin care să fie disponibile pentru toți meșteșugarii sau persoanele interesate

în domeniu;

- lipsa facilităților legislative specifice meșteșugurilor.

c. Existența constrângerilor:

- constrângeri legislative și fiscale care determină imposibilitatea desfășurării optime a activităților meșteșugarilor;

- gradul redus de modernizare al rețelei de drumuri, atât la nivelul județelor, cât și la nivel local/comunal, de căi ferate, precum și lipsa unor terminale intermodale pentru transportul de mărfuri;

- migrația masivă a forței de muncă spre mediul urban și în străinătate;

- dispariția cunoștințelor despre tehnicile specifice, a unor meșteșuguri din cauza restrângerii numărului de meșteșugari tradiționali, precum și a îmbătrânirii lor.

d. Oportunități sunt susținute prin:

- asigurarea regiunilor, localităților cu activități meșteșugărești dezvoltate pe o poziție strategică în context național și regional;
- asigurarea unui spațiu multicultural, pluriethnic și multiconfesional;
- asigurarea unui potențial turistic deosebit, mai ales în turismul balnear-curativ și de agrement acvatic, turismul montan și hibernal, dar și în turismul cultural, religios, etnografic, de afaceri și evenimente etc.;
- existența unor surse de finanțare pentru formarea meșteșugarilor și desfășurarea activităților meșteșugărești (Fondul Social European, Programul Național de Dezvoltare Rurală – activități neagricole și altele).

În viitor, revigorarea meșteșugurilor în România va sprijini și va conduce prin dezvoltarea antreprenoriatului în spațiul rural la îmbunătățirea calității vieții persoanelor neocupate din mediul rural, atât a celor care practică meșteșuguri, cât și a persoanelor care sunt interesate de oportunitățile oferite de această activitate economică.

Bibliografie

- [1] Banu, O. - „*Meșteșugurile tradiționale: Realități Economice și Construcții Identitare*”, POSDRU, București, 2011.
- [2] Banaterra - „*Mica industrie, meșteșugurile, comerțul și transporturile*”, Cap. VII, www.banaterra.eu/romana/files/09_mica_industrie, 2016.
- [3] Floroian, D. - „*Meșteșugurile tradiționale din județul Bistrița Năsăud, promovate peste hotare*”, Centrul de cultura Augustin Bena, Alba, 2013.
- [4] Ghinea, C. - „*Țesutul, meșteșug uitat*”, Banaterra Project, Banat Media, <http://www.banaterra.eu>, 2011.
- [5] Miț, A. - „*În satele din Banat. Ce meșteșug aparte, vechi de sute de ani, încă se mai păstrează?*”, Press.ro, 2014.
- [6] Parghel, M. - „*Portughezii și turcii învață meșteșugurile tradiționale românești*”, Monitorul Express, 2017.
- [7] Agenția pentru Dezvoltare Regională Vest - „*Planul pentru Dezvoltare Regională 2014-2020*”, 2014.
- [8] Agenția pentru Dezvoltare Regională Vest - „*Planul pentru Dezvoltare Regională 2014-2020 – Dezvoltare rurală*”, 2014.
- [9] Asociația Pakiv România - „*Raport rezultat în cadrul proiectului Dezvoltarea rurală durabilă prin revitalizarea meșteșugurilor*”, 2014.
- [10] Asociația Progress ON - „*Meșteșugurile tradiționale – continuatoare ale valorilor și spiritului românesc*”, 2017.
- [11] Ghid consultativ privind finanțarea micilor afaceri și a start-up-urilor ce desfășoară activități în domenii non-agricole la țară - „*Programul Național de Dezvoltare Rurală*”, AFIR, 2016.
- [12] Strategia de dezvoltare a resurselor umane în domeniul meșteșugurilor în perioada 2014-2017, 2013.
- [13] World Vision România - „*Atelierul de meșteșuguri*”, www.worldvision.org/.../country-profiles/romania, 2017.
- [14] Work At Home Moms Romania & Creative Hands - „*Atelier de cusut motive tradiționale românești*” Târgu Mureș, 2014.
- [15] www.gazetadeagricultura.info
- [16] www.romania-fascinanta.ro